

Թարգմանությունը տրամադրել է ՀՀ Արտաքին գործերի նախարարությունը:

ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵ

Նախարարների կոմիտեի Rec(2004) 4 հանձնարարական-առաջարկությունը անդամ պետությունների «Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան համալսարանական ուսուցման և մասնագիտական պատրաստման մեջ»

*(ընդունված է Նախարարների կոմիտեի կողմից 2004 թվականի մայիսի 12-ին, իր 114-րդ
նստաշրջանի ընթացքում)*

Նախարարների կոմիտեն, Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության 15-րդ հոդվածի «բ» կետի համաձայն,

Հաշվի առնելով, որ Եվրոպայի խորհրդի նպատակն է իր անդամների միջև առավել սերտ միասնության հասնել և որ այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանությունը և հետագա զարգացումը,

Վերահաստատելով իր համոզմունքը, որ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Կոնվենցիան (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) պետք է մնա Եվրոպայում մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում էական վկայակոչման կետը և հիշեցնելով իր հանձնառությունը միջոցնոր ձեռնարկել Կոնվենցիայով հիմնված վերահսկողության համակարգի երկարաժամկետ արդյունավետությունն ապահովելու նպատակով,

Հիշեցնելով Կոնվենցիայով հիմնված վերահսկողության համակարգի օժանդակ (սուբսիդիար) բնույթը, որը, վերջինիս 1-ին հոդվածին համապատասխան, ենթադրում է, որ Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքները և ազատությունները առաջին հերթին պետք է պաշտպանվեն ազգային մակարդակում և կիրառվեն ազգային մարմինների կողմից,

Ողջունելով, որ այս կապակցությամբ Կոնվենցիան բոլոր անդամ պետությունների ներպետական իրավական համակարգի մաս է կազմում,

Ընդգծելով այն կանխարգելիչ դերը, որ խաղում է Կոնվենցիայի սկզբունքների, նրա նորմերի և դրանից բխող դատական նախադեպի ուսուցումը,

Հիշեցնելով, որ եթե անդամ պետություններում Կոնվենցիայի տեքստի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի («Դատարան») դատական նախադեպի լայն հրապարակումը և տարածումը դյուրացնող միջոցները կարևոր են ազգային մակարդակում Կոնվենցիան իրականացնելու համար, ինչպես որ նշված է (2002)13 հանձնարարական-առաջարկությունում, անհրաժեշտ է, որ այդ միջոցները լրացվեն այլ միջոցներով՝ ուսուցման և պատրաստման ոլորտում, որպեսզի դրանք հասնեն իրենց նպատակին,

Ընդգծելով համապատասխան համալսարանական ուսուցման և մասնագիտական պատրաստման ծրագրերի առանձնահատուկ կարևորությունը՝ Կոնվենցիայի, Դատարանի դատական նախադեպի լույսի ներքո, պետական ատյանների կողմից, հատկապես իրավակիրառության և արդարադատության իրականացման համար պատասխանատու բոլոր սեկտորներում, արդյունավետ կիրառումն ապահովելու նպատակով,

Հիշեցնելով մարդու իրավունքների ուսուցման հարցի տարբեր ասպեկտների վերաբերյալ իր ընդունած բանաձևերը և հանձնարարական-առաջարկությունները, մասնավորապես, «Մարդու իրավունքների ուսուցման մասին» թիվ (78) 41 Բանաձևը, Մարդու իրավունքների ոլորտում ուսումնասիրությունների և հետազոտությունների համար Եվրոպայի խորհրդի թոշակների մասին կանոնակարգի վերաբերյալ թիվ (78) 40 Բանաձևը, «Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններում մարդու իրավունքների վերաբերյալ հետազոտությունների խթանման մասին» թիվ (79) 16 հանձնարարական-առաջարկությունը, «Գլոբալներում մարդու իրավունքների ուսուցման և դասավանդման մասին» թիվ (85) 7 հանձնարարական-առաջարկությունը, ինչպես նաև նրա հավելվածը, որում նշվում են առաջարկություններ դպրոցներում մարդու իրավունքների ուսուցման և դասավանդման համար,

Հիշեցնելով այն դերը, որ կարող են խաղալ Մարդու իրավունքների խթանման և պաշտպանության ազգային հաստատությունները և այդ ոլորտի ոչ կառավարական կազմակերպությունները, հատկապես իրավակիրառության համար պատասխանատու անձնակազմի պատրաստման գործում և ողջունելով այս ոլորտում արդեն իսկ ձեռնարկված նախաձեռնությունները,

Հաշվի առնելով անդամ պետությունների՝ Կոնվենցիայի համակարգի վերաբերյալ համալսարանական ուսուցման, մասնագիտական պատրաստման և իրազեկման ավանդույթների և գործելակերպերի բազմազանությունը,

Առաջարկում է անդամ պետություններին.

I. ապահովել, որ ազգային մակարդակում գոյություն ունեցան Կոնվենցիայի և Դատարանի դատական նախադեպի վերաբերյալ համարժեք համալսարանական ուսուցում և մասնագիտական պատրաստում և որ դրանք ներառվեն հատկապես.

– որպես իրավաբանական և, անհրաժեշտության դեպքում, քաղաքական և վարչական գիտությունների դիպլոմների ընդհանուր ծրագրերի բաղկացուցիչ մաս և առաջարկվեն որպես ֆակուլտատիվ առարկա նրանց, ովքեր ցանկանում են մասնագիտանալ դրանում,

– տարբեր իրավաբանական մասնագիտությունների համար ազգային և տեղական ընդունելության քննությունների պատրաստման ծրագրերում և դատավորների, դատախազների և փաստաբանների սկզբնական պատրաստման և վերապատրաստման մեջ,

– իրավակիրառության համար պատասխանատու սեկտորների անձնակազմի և/կամ ազատությունից զրկված անձանց հետ շփվող անձնակազմի (օրինակ, ոստիկանությունը, անվտանգության ուժերի անդամները, քրեակատարողական և հիվանդանոցային անձնակազմերը), ինչպես նաև ներգաղթային ծառայությունների անձնակազմի սկզբնական պատրաստման և վերապատրաստման մեջ, ըստ իրենց հատուկ կարիքներին հարմարեցված ձևերի,

II. ամրապնդել այս ոլորտում համալսարանական ուսուցման և մասնագիտական պատրաստման արդյունավետությունը, մասնավորապես,

– հետևելով, որ ուսուցումը և պատրաստումը ընդգրկվեն պետական և մասնավոր կայուն կառույցներում և իրականացվեն բարձր մակարդակով, Կոնվենցիայի և դատարանի դատական նախադեպի սկզբունքներին լավ տիրապետող, ինչպես նաև ուսուցման տեխնիկայի համապատասխան իմացություն ունեցող անձանց կողմից,

– օժանդակելով այս ոլորտում մասնագիտացած ուսուցանողների և վերապատրաստողների պատրաստելու նախաձեռնությունները,

III. խրախուսել Կոնվենցիայի համակարգի իրազեկումը և իմացությունը խթանելուն ուղղված ոչ պետական նախաձեռնությունները, ինչպիսիք են մարդու իրավունքների ոլորտում ուսուցման և հետազոտություններում մասնագիտացած կառույցների ներդրումը, դատական ճառերի մրցույթները և իրազեկման արշավները:

Հանձնարարում է Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղարին սույն հանձնարարական-առաջարկությունը փոխանցել Եվրոպական մշակութային կոնվենցիայի անդամ պետություններին, որոնք Եվրոպայի խորհրդի անդամներ չեն:

Ներածություն

1. Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի («Կոնվենցիա») 50-ամյակը նշելու նպատակով 2000 թվականի նոյեմբերի 3-4-ը Հռոմում կայացած Նախարարական կոնֆերանսը հրավիրեց Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններին՝ «Ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները հասարակության բոլոր սեկտորներում, մասնավորապես իրավաբանական մասնագիտություն ունեցողների շրջանում, մարդու իրավունքների վերաբերյալ կրթությունը և իրազեկումը զարգացնելու և խթանելու նպատակով»¹:

2. Ազգային մարմիններից պահանջվող ջանքը Կոնվենցիայով հաստատված վերահսկողության մեխանիզմի օժանդակ բնույթի հետևանքն է միայն, որը ենթադրում է, որ Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքները պետք է լիարժեքորեն պաշտպանվեն առաջին հերթին ներպետական իրավունքով և կիրառվեն ազգային մարմինների կողմից²: Նախարարների կոմիտեն արդեն իսկ ընդունել է Բանաձևեր և Հանձնարարական-առաջարկություններ, որոնք վերաբերում են այս հարցի տարբեր ասպեկտներին³ և խրախուսում են նախաձեռնությունների ընդունումը, հատկապես մարդու իրավունքների ազգային հաստատությունների և ՈԿԿ-ների կողմից, որպեսզի բարելավվի Կոնվենցիայի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի («Դատարան») դատական նախադեպի ըմբռնումը և իմացությունը:

3. Կոնվենցիայի համակարգի երկարաժամկետ արդյունավետության ապահովումը Եվրոպայի խորհրդի ներկա առաջնահերթությունների մաս է կազմում և, այս համատեքստում, Կոնվենցիայի լավագույն կիրառման անհրաժեշտությունը համարվում է կենսական: Արդյունքում, անհրաժեշտ է դառնում, որ բոլոր անդամ պետությունները ապահովեն, որ Կոնվենցիայի վերաբերյալ համարժեք ուսուցում տարածվի, մասնավորապես, իրավաբան և իրավակիրառ մասնագետների շրջանում: Սա կարող է նպաստել, մի կողմից, Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքների խախտումների, երբ դրանք Կոնվենցիայի անբավարար իմացության արդյունք են, մյուս կողմից, ընդունելիության չափանիշները ակնհայտորեն չբավարարող գանգատների ներկայացման կրճատմանը:

4. Սույն հանձնարարական-առաջարկությունը վերաբերում է երեք տիպի լրացուցիչ գործողությունների, այսինքն՝

(i) Կոնվենցիայի և Դատարանի դատական նախադեպի վերաբերյալ համարժեք ուսուցման և պատրաստման ներմուծումը հատկապես իրավաբանական և քաղաքական գիտությունների համալսարանական ուսուցման, ինչպես նաև իրավաբանական և իրավակիրառ մասնագետների պատրաստման շրջանակներ,

(ii) տարածվող ուսուցման և պատրաստման արդյունավետության երաշխավորում, ինչը պարտադրում է, մասնավորապես ուսուցանողների և պատրաստողների համարժեք պատրաստում-վերապատրաստում, և

(iii) Կոնվենցիայի համակարգի լավագույն իմացության և/կամ իրազեկման խթանման ուղղված նախաձեռնությունների աջակցություն:

5. Հաշվի առնելով անդամ պետություններում Կոնվենցիայի համակարգի վերաբերյալ համալսարանական ուսուցման, մասնագիտական պատրաստման և իրազեկման ավանդույթների և պրակտիկայի բազմազանությունը, անդամ պետությունները իրենք պետք է ուսումնական ծրագրերը concevoir կախված իրենց ազգային իրավիճակից, սուբսիդիարության սկզբունքին համապատասխան, հետևելով, որ Կոնվենցիայի ստանդարտները ներկայացված լինեն ամբողջական տեսքով:

Համալսարանական ուսուցում և մասնագիտական պատրաստում

¹ Մարդու իրավունքների վերաբերյալ Նախարարական կոնֆերանս, Բանաձև II, կետ 40.

² Տես Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածը

³ Մասնավորապես «Մարդու իրավունքների ուսուցման մասին» թիվ (78) 41 Բանաձևը, Մարդու իրավունքների ոլորտում ուսումնասիրությունների և հետազոտությունների համար Եվրոպայի խորհրդի թոշակների մասին կանոնակարգի վերաբերյալ թիվ (78) 40 Բանաձևը, «Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններում մարդու իրավունքների վերաբերյալ հետազոտությունների խթանման մասին» թիվ (79) 16 հանձնարարական-առաջարկությունը, «Դպրոցներում մարդու իրավունքների ուսուցման և սովորեցման մասին» թիվ (85) 7 հանձնարարական-առաջարկությունը, ինչպես նաև նրա հավելվածը, որում նշվում են առաջարկություններ դպրոցներում մարդու իրավունքների ուսուցման և սովորեցման համար,

6. Անդամ պետությունները հրավիրվում են ապահովել, որ Կոնվենցիայի և դատարանի դատական նախադեպի վերաբերյալ համարժեք ուսուցումն ընդգրկվի իրավաբանական ֆակուլտետների ծրագրերում, փաստաբանների որակավորման քննություններում, ինչպես նաև դատավորների, դատախազների և փաստաբանների վերապատրաստման մեջ:

- Համալսարանական ուսուցում

7. Կարևոր է, որ Կոնվենցիայի վերաբերյալ ուսուցումը լիարժեքորեն ընդգրկվի իրավաբանական ֆակուլտետների ծրագրերում, ոչ միայն որպես ինքնուրույն առարկա, այլ նաև հորիզոնական կերպով այլ իրավաբանական առարկաներում (քրեական իրավունք, քաղաքացիական իրավունք և այլն), որպեսզի ուսանողները, անկախ իրենց մասնագիտացումից, իրենց ուսումնառության ավարտին իմանան իրենց ոլորտում Կոնվենցիայի պահանջները:

8. Կոնվենցիայում մասնագիտացման մագիստրոսական կուրսերի ստեղծումը, ինչպիսիք են մագիստրոսի որոշ ծրագրերը կամ «մարդու իրավունքների և ժողովրդավարացման եվրոպական մագիստրոս» ծրագրերը (E.MA), որին մասնակցում են 15 եվրոպական երկրներում բաշխված քսանյոթ համալսարաններ, ինչպես նաև ավելի կարճ համալսարանական ծրագրերը, ինչպիսիք են Ռընե Կասենի անվան Մարդու իրավունքների միջազգային ինստիտուտի (Ստրասբուրգ) և Եվրոպական իրավունքի ինստիտուտի (Ֆլորենցիա) ամառային կուրսերը, պետք է խրախուսվեն:

- Մասնագիտական պատրաստում

9. Մասնագիտական պատրաստումը կոյուրացնի Կոնվենցիայի նորմերի և Դատարանի դատական նախադեպի ներմուծումը ներպետական դատարանների կողմից կայացվող վճիռների հիմնավորման մեջ: Ավելին, Կոնվենցիայի համարժեք իմացություն ունեցող փաստաբանների կողմից պոտենցիալ գանգատարկուներին տրվող իրավաբանական խորհրդատվության շնորհիվ կարելի կլինի խուսափել այն բանից, որ ընդունելիության չափանիշներն ակնհայտորեն չբավարարող գանգատները չներկայացվեն դատարան: Ավելին, Կոնվենցիայի լավագույն իմացությունը իրավաբանների կողմից կնպաստի Դատարան ներկայացվող գանգատների քանակի կրճատմանը:

10. Կոնվենցիայի և նրա նորմերի վերաբերյալ հատուկ պատրաստումը պետք է ընդգրկվի փաստաբանական դպրոցներում, ինչպես նաև դատավորների և դատախազների համար դպրոցներում: Դա կարող է իրականացվել փաստաբանների, դատավորների և դատախազների մասնագիտական պատրաստման շրջանակներում սեմինարների (կլոր սեղանների, աշխատանքային խմբերի) կազմակերպման ձևով: Ինչ վերաբերում է փաստաբաններին, ապա այդ սեմինարները կարող են, օրինակ, կազմակերպվել փաստաբանական միությունների նախաձեռնությամբ: Կարելի է նշել Փաստաբանների միջազգային միությունում ընթացող մի նախագիծ, որը Դատարանի աջակցությամբ ներդնելու է փաստաբանների պատրաստումը Դատարանի կանոնակարգի, դատական վիճաբանության, ինչպես նաև վճիռների կատարման վերաբերյալ: Որոշ անդամ պետություններում արդարադատության նախարարությունը պատասխանատու է եվրոպական դատարանի նախադեպին դատավորների իրազեկմանը մասնակցելու և պատրաստումն իրականացնելու համար. գործող դատավորները կարող են մասնակցել մեկ կամ երկու օր տևողությամբ իրենց իսկ դատարաններում կազմակերպվող դասընթացների կամ ամենամյա մեկ շաբաթ տևող ստաժերի, արդարադատության աուդիտորները (ուսանող դատավորները) օգտվում են Մագիստրատուրայի ազգային դպրոցում կազմակերպված պատրաստումից: Կլոր սեղաններ կարող են պարբերաբար կազմակերպվել դատավորների սկզբնական պատրաստման և վերապատրաստման շրջանակներում:

11. Բացի այդ, Կոնվենցիայի վերաբերյալ սեմինարներ և քոլոքվիումներ կարող են պարբերաբար կազմակերպվել դատավորների, դատախազների և փաստաբանների համար:

12. Ավելին, կարող են պարբերաբար հրապարակվել դատավորներին և փաստաբաններին ուղղված դատարանի դատական նախադեպի վերաբերյալ լրագրեր: Որոշ անդամ պետություններում արդարադատության նախարարությունը հրապարակում է տեղեկագրեր, որոնք պարունակում են տեղեկանքներ Դատարանի նախադեպի և Կոնվենցիայի հետ կապված հարցերի վերաբերյալ: Այդ հրապարակումները բաժանվում են բոլոր դատարաններին:

13. Առաջարկվում է անդամ պետություններին ապահովել, որպեսզի Կոնվենցիայի նորմերը հաշվի առնվեն նաև իրավակիրառ և կալանք կիրառող այլ մասնագետների սկզբնական պատրաստման և վերապատրաստման մեջ, ինչպիսիք են անվտանգության ուժերը, ոստիկանները, քրեակատարողական ծառայողները, ինչպես նաև ներքաղթային ծառայությունների և հիվանդանոցների աշխատակիցները: Կոնվենցիայի նորմերի վերաբերյալ վերապատրաստումը հատկապես կարևոր է, հաշվի առնելով այդ նորմերի կիրառման և մեկնաբանման վերաբերյալ

դատարանի դատական նախադեպի էվոլյուցիոն բնույթը: Ազատագրված անձանցով զբաղվող մարմինների անձնակազմը պետք է լավ իմանա այդ անձանց՝ կոնվենցիայով երաշխավորված և դատարանի կողմից մեկնաբանվող իրավունքները, որպեսզի կանխարգելվի ցանկացած խախտում, հատկապես 3-րդ, 5-րդ և 8-րդ հոդվածների: Ուրեմն, մեծապես կարևոր է բոլոր անդամ պետություններում այս մասնագետների համարժեք պատրաստման ներդրումը:

14. Կոնվենցիայի և նրա նորմերի, և մասնավորապես, ազատագրված անձանց վերաբերող ասպեկտներով, հատուկ պատրաստումներ կարող է ընդգրկվել ոստիկանական և քրեակատարողական ծառայողների դպրոցներում: Աշխատանքային խմբեր կարող են կազմակերպվել նաև ոստիկանական ուժերի, քրեակատարողական ծառայողների և այլ համապատասխան մարմինների ծառայողների վերապատրաստման շրջանակներում:

Համալսարանական ուսուցման և մասնագիտական պատրաստության արդյունավետությունը

15. Այս նպատակով, առաջարկվում է անդամ պետություններին ապահովել, որ համալսարանական ուսուցումը և մասնագիտական պատրաստումն այս ոլորտում իրականացվեն կայուն կառույցներում (պետական կամ մասնավոր) բարձր մակարդակի դասախոսների և վերապատրաստողների կողմից:

16. Այս առումով, դասախոսներին և վերապատրաստողներին պատրաստելը առաջնահերթություն է: Հատկապես պետք է ապահովել, որ նրանց իմացության մակարդակը կապված լինի Դատարանի դատական նախադեպի էվոլյուցիայի հետ և համապատասխանի այն մասնագիտական սեկտորների հատուկ կարիքներին, որոնց հասցեագրված է: Անդամ պետությունները հրավիրվում են խրախուսել նախաձեռնություններ (Կոնվենցիայով ծածկված ոլորտներում հետազոտություններ, ուսուցման մեթոդներ և այլն), որոնք ուղղված են այս զարգացող և զգայուն ոլորտում մասնագիտացած դասախոսների և վերապատրաստողների լավագույն պատրաստմանը երաշխավորելուն:

Կոնվենցիայի համակարգի իմացության և/կամ իրազեկման խթանումը

17. Անդամ պետությունները վերջապես հրավիրվում են քաջալերել Կոնվենցիայի իմացության և/կամ իրազեկման խթանմանն ուղղված նախաձեռնությունները: Այս նախաձեռնությունները, որոնք կարող են տարբեր ձևեր ստանալ, համարվում են շատ դրական ամենուր, որտեղ կազմակերպվել են անցյալում և պետք է ուրեմն խրախուսվեն անդամ պետությունների կողմից:

18. Օրինակ կարող են ծառայել Կոնվենցիայի և Դատարանի դատական նախադեպի վերաբերյալ դատական պրոցեսների մրցույթը՝ իրավունք ուսումնասիրող ուսանողների համար, որում միաժամանակ մասնակցում են ուսանողները, համալսարանական դասախոսները և պրակտիկ իրավաբանները (դատավորներ, դատախազներ, փաստաբաններ), օրինակ Նորդիկ անդամ պետությունների գերագույն դատարանների կողմից կազմակերպվող Սպոռոնգ և Լյոնռոթ մրցույթը և Եվրոպայի խորհրդի կառույցներում Յուրիս Լյուդի Ասոցիացիայի կողմից կազմակերպվող ֆրանկալեզու և համաեվրոպական «Ռընե Կասին» մրցույթը :